

JAROSŁAW KIKULSKI

Przydatność wybranych obszarów leśnych Bolimowskiego Parku Krajobrazowego do turystyki i rekreacji

The usefulness of selected forest areas of the Bolimowski Landscape Park for tourism and recreational needs

ABSTRACT

Kikulski J. 2006. Przydatność wybranych obszarów leśnych Bolimowskiego Parku Krajobrazowego do turystyki i rekreacji. Sylwan 6: 40-49.

The article provides an evaluation of the usefulness of selected forest areas of the Bolimowski Landscape Park for tourism and recreational needs determined by the following three conditions: vegetation cover, availability of traffic routes and tourism-recreational infrastructure.

KEY WORDS

landscape park, tourism-recreational usefulness

ADDRESSES

Jarosław Kikulski – Katedra Użytkowania Lasu; Wydział Leśny SGGW;
ul. Nowoursynowska 159; 02-776 Warszawa; e-mail: Jaroslaw.Kikulski@wl.sggw.pl

Wstęp

Parki krajobrazowe obejmują obszary przyrodnicze (lasy, jeziora, ciek wodne), stosunkowo mało przekształcone, a także ekosystemy utworzone w wyniku działalności człowieka (pola uprawne, pastwiska, sady) oraz w wielu przypadkach obszary zabudowane o charakterze wiejskim, a niekiedy i miejskim. W obrębie parków krajobrazowych często znajdują się rezerваты przyrody, a ponadto pojedyncze obiekty kultury lub ich zespoły, niekiedy o randze zabytków [Baranowska-Janota 1991]. Parki krajobrazowe pełnią m.in. funkcję turystyczno-rekreacyjną i stanowią atrakcyjną przestrzeń do realizacji wielu rodzajów i form turystyki (wypoczynkowej, krajoznawczej, kwalifikowanej) i rekreacji (czynnej: pieszej, rowerowej, zbieractwo płodów runa leśnego; biernej: leżakowanie, plażowanie). Również Bolimowski Park Krajobrazowy (BPK) z uwagi na występowanie na jego terenie walorów przyrodniczych, jak również antropogenicznych, ma znaczenie turystyczno-rekreacyjne. Należy jednakże zaznaczyć, że przydatność turystyczno-rekreacyjna wybranych obszarów leśnych BPK jest zróżnicowana.

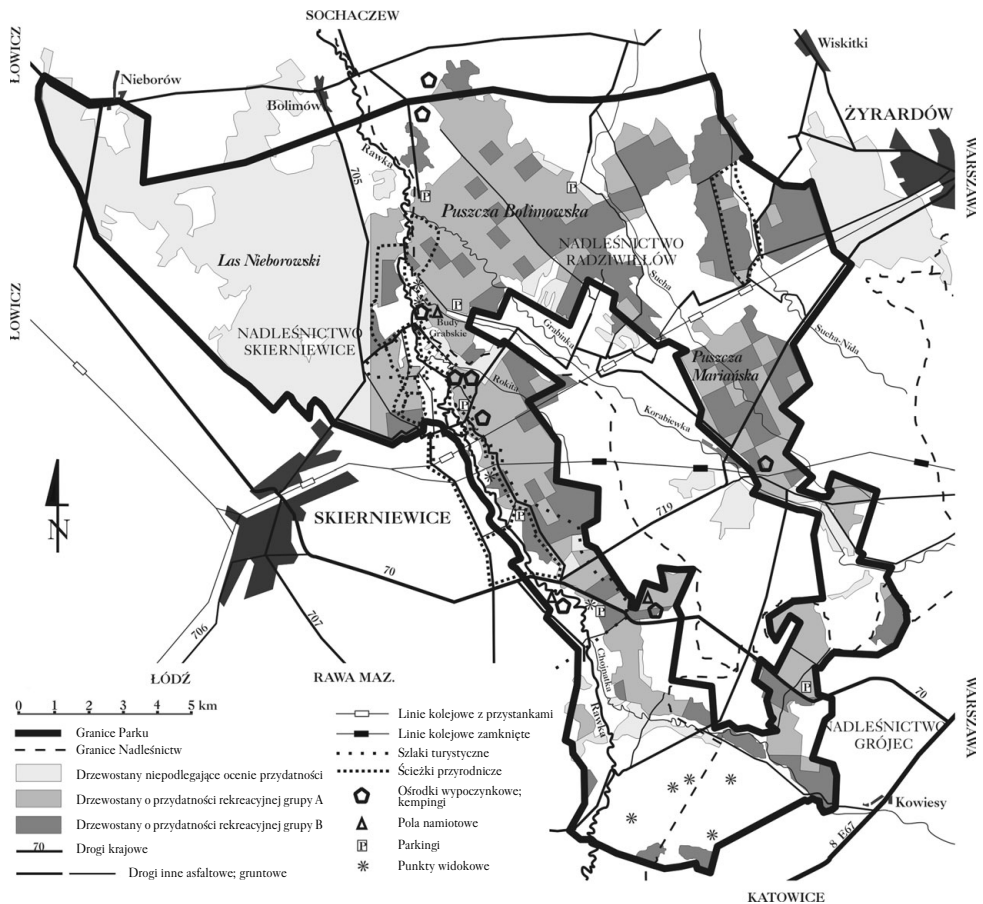
Cel i zakres pracy

Celem pracy jest ocena przydatności wybranych obszarów leśnych BPK do potrzeb turystyki i rekreacji. Głównymi elementami branyymi pod uwagę w określaniu przydatności są: szata roślinna związana z siedliskiem (gleba, warunki wilgotnościowe), dostępność komunikacyjna oraz rodzaj i stopień zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego. Wszystkie te elementy wzięto pod uwagę i ocenie poddano lasy państwowe znajdujące się w północno-wschodniej i południowej części BPK, czyli dolinę rzeki Rawki wraz z przyległymi terenami oraz kompleksy leśne położone na wschód od tego ciek (ryc. 1).

Charakterystyka obiektu badań

Bolimowski Park Krajobrazowy został utworzony 26 września 1986 r. Obejmuje obszar 23 130 ha położony między dwiema aglomeracjami – warszawską i łódzką. Tereny te zostały zdominowane przez kompleks leśny zwany tradycyjnie Puszcą Bolimowską oraz meandrującą rzekę Rawkę. BPK został utworzony jako część Bolimowsko-Radziejowickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, którego przebieg granic jest bardzo podobny do przebiegu granic Parku, zwłaszcza w części południowej.

Z punktu widzenia struktury użytkowania ziemi BPK jest parkiem leśnym – lasy i zadrzewienia zajmują 61,17% powierzchni Parku [Murawska 1996]. Lasy całego Parku zajmują powierzchnię 14 149,23 ha (11 644,08 ha – lasy państwowe, 2505,15 ha – lasy prywatne) i znajdują się w zasięgu trzech nadleśnictw: Skierniewice (RDLP Łódź), Radziwiłłów (RDLP Łódź) i Grójec (RDLP Radom). Powierzchnia lasów państwowych badanej części Parku wynosi 7825,55 ha.

Ryc. 1.

Przestrzenna struktura przydatności rekreacyjnej szaty roślinnej wybranych obszarów leśnych BPK z elementami udostępnienia komunikacyjnego i zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego (opracowanie własne)
Spatial structure of forest cover useful for recreation in selected areas of the Bolimowski Landscape Park with access to traffic routes, including tourism-recreational infrastructure elements (author's own elaboration)

Obszary leśne BPK położone na wschód od rzeki Rawki charakteryzują się głównie siedliskowymi typami lasu o charakterze borów, przy największym udziale boru świeżego i boru mieszanego świeżego (odpowiednio 37,71% i 29,99%) i najmniejszym udziale lasu mieszanego bagiennego (0,04%), boru bagiennego (0,17%) oraz olsu jesionowego (0,24%) [Kikulski 2001]. Sosna zwyczajna jest gatunkiem o największym udziale procentowym w badanej części Parku – zajmuje ponad 75% powierzchni [Kikulski 2001]. W Bolimowskim Parku Krajobrazowym przeważają drzewostany w II, III i IV kl. wieku (odpowiednio 20,8%, 27,9% i 21,0%) [Kikulski 2001].

Teren doliny rzeki Rawki oraz lasów BPK znajduje się w izochronie godzinnego dojazdu z Warszawy i Łodzi oraz miast tworzących obie aglomeracje. Stąd obszar BPK stanowi cel wyjazdów weekendowych, a także rodzinnych wyjazdów wakacyjnych. Miasta najbliższe Parkowi to Skierniewice, Żyrardów i Łowicz (ryc. 1). Znajdują się one w zasięgu dojszcia pieszego lub bliskiego dojazdu rowerowego, jak również dojazdu środkami komunikacji miejskiej. Dla mieszkańców tych miast BPK jest obszarem masowej rekreacji codziennej i weekendowej.

Metodyka pracy

Podstawę oceny przydatności wybranych obszarów leśnych BPK do turystyki i rekreacji stanowią trzy czynniki, a mianowicie:

- leśna szata roślinna,
- dostępność komunikacyjna,
- rodzaj i stopień zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego.

OCENA PRZYDATNOŚCI REKREACYJNEJ SZATY ROŚLINNEJ. Przydatność rekreacyjną szaty roślinnej oceniono według metody waloryzacji rekreacyjnej, opracowanej przez Instytut Badawczy Leśnictwa, która uwzględniła siedliskowy typ lasu, decydujący o roślinności runa leśnego i jej odporności na presję ruchu turystycznego i rekreacyjnego oraz klasę wieku drzewostanu i czynniki uzupełniające [Łonkiewicz, Głuch 1991]. W metodzie IBL jednostką waloryzacyjną jest oddział, który ocenia się według wydzielenia o największej powierzchni. Metoda ta jest według Ważyńskiego [1997] przydatna do waloryzacji lasów o małym lub niewielkim zróżnicowaniu siedliskowym oraz o niewielkiej liczbie wydzieleni w oddziale. W klasyfikacji przydatności rekreacyjnej szaty roślinnej wyróżnia się skalę 5 – stopniową:

- 4 – drzewostany o bardzo dużej przydatności,
- 3 – drzewostany o dużej przydatności,
- 2 – drzewostany o średniej przydatności,
- 1 – drzewostany o małej przydatności,
- 0 – drzewostany nieprzydatne.

Stopnie przydatności rekreacyjnej szaty roślinnej, wyrażone w postaci liczbowej, zależą od kryteriów głównych, tj. siedliskowego typu lasu oraz klasy wieku drzewostanu (tab. 1). Niezależnie od kryteriów wskazanych w tabeli 1 do lasów nieprzydatnych zalicza się zręby, plantacje, drzewostany objęte intensywnymi zabiegami hodowlanymi i ochronnymi, tereny narażone na erozję gleb, tereny o wysokim zagrożeniu pożarowym, ostoje zwierzyny, powierzchnie doświadczalne, wyłączone drzewostany nasienne [Łonkiewicz, Głuch 1991]. Jednocześnie w pracy za nieprzydatne uznano drzewostany w klasie odnowienia (KO) i klasie do odnowienia (KDO) oraz rezerwaty.

Na ocenę przydatności rekreacyjnej szaty roślinnej mogą wpłynąć kryteria uzupełniające jak skład rodzajowy drzewostanu, jego zwarcie, występowanie podrostów i podszytów oraz pokrywa gleby (tab. 2). Kryteria te stosuje się wówczas, gdy ich wpływ jest znaczny.

Tabela 1.

Stopnie rekreacyjnej przydatności i wskaźniki naturalnej chłonności terenów leśnych [Łonkiewicz, Głuch 1991]

Degrees of recreational suitability and indicators of natural absorptive power of forest [Łonkiewicz, Głuch 1991]

Klasa wieku drzewostanu	Grupy siedliskowych typów lasu				
	borowe świeże	lasowe świeże	borowe suche	wilgotne	bagienne
VI i starsze	4	4	3	1	0
V	4	3	2	1	0
IV	3	2	1	1	0
III	2	1	1	0	0
II	1	1	0	0	0
I	0	0	0	0	0

Tabela 2.

Kryteria uzupełniające waloryzacji rekreacyjnej terenów leśnych [Łonkiewicz i Głuch 1991]

Supplementary criteria of assessment of forest area recreational values

Nazwa	Podstawa do zawyżenia stopnia „+”	Podstawa do zaniżenia stopnia „-”
Skład rodzajowy drzewostanu	So + liściaste	Św, Św + Jd
Zwarcie drzewostanu	luźne	pełne
Występowanie podrostów i podszytów	umiarkowane	bardzo liczne
Pokrywa gleby	mszysto-czernicowa, czernicowa	ściółkowo-chrobotkowa, mszysto-chrobotkowa

Klasyfikacja metody waloryzacji rekreacyjnej IBL jest połączona z oceną naturalnej chłonności rekreacyjnej lasu w ten sposób, że stopień rekreacyjnej przydatności wyraża jednocześnie wartość wskaźnika naturalnej chłonności rekreacyjnej, czyli liczby osób mogących jednocześnie (w danej jednostce czasu), nie wyrządzając szkód, użytkować jeden hektar lasu [Łonkiewicz, Głuch 1991]. Wskaźniki naturalnej chłonności rekreacyjnej dla grup siedliskowych typów lasu, wyrażone w osobogodzinach na 1 ha na 1 dobę przedstawiono w tabeli 1. Naturalną chłonność rekreacyjną lasów badanej części BPK obliczono jako sumę chłonności poszczególnych oddziałów leśnych. Następnie porównano ją z presją osób preferujących zbiór grzybów i owoców leśnych, którą oszacowano na podstawie planów ochrony Parku.

Określając przydatność rekreacyjną szaty roślinnej oraz obliczając naturalną chłonność rekreacyjną lasu bazowano na szczegółowych opisach taksacyjnych drzewostanów nadleśnictw: Skierniewice, Radziwiłłów i Grójec.

OCENA DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ. Wpływ dostępności komunikacyjnej na przydatność terenów leśnych do turystyki i rekreacji powinien być brany pod uwagę, gdyż nawet tereny leśne o dużej odporności rekreacyjnej z uwagi na brak, czy też zły stan dróg, będą miały ograniczoną przydatność do turystyki i rekreacji. W pracy uwzględniono możliwość dojazdu do badanej części BPK z aglomeracji warszawskiej i łódzkiej oraz okolicznych miejscowości. Ponadto rozpoznano przestrzenne rozmieszczenie dróg i parkingów na terenach leśnych, obliczono gęstość sieci dróg oraz ustalono rodzaj ich nawierzchni (udział dróg o nawierzchni asfaltowej i dróg gruntowych). Za optymalne rozmieszczenie dróg przyjęto takie, w którym odległość między drogami jest nie większa niż 4 km, co w przeliczeniu na gęstość sieci drogowej daje wartość nie

mniejszą niż 0,25 km/km². Rozpatrując dostępność komunikacyjną bazowano na mapie BPK oraz planach ochrony BPK.

OCENA ZAGOSPODAROWANIA TURYSTYCZNO-REKREACYJNEGO. Czynnikiem wpływającym na przydatność turystyczną i rekreacyjną terenów leśnych jest również rodzaj i stopień zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego, a także przestrzenne jego rozmieszczenie. Zagospodarowanie to ma znaczenie dla realizacji różnych form turystyki i rekreacji, umożliwia ukierunkowanie ruchu turystyczno-rekreacyjnego, a ponadto może zapewnić pojemność turystyczno-rekreacyjną obszaru odpowiednią do presji ruchu turystycznego i rekreacyjnego. Oprócz bowiem naturalnej chłonności rekreacyjnej lasu na pojemność turystyczno-rekreacyjną obszaru leśnego wpływa pojemność jego zagospodarowania, która jest ustalana jako suma pojemności poszczególnych elementów zagospodarowania z uwzględnieniem wskaźników wyrażających maksymalną liczbę osób mogących przebywać na poszczególnych elementach przestrzennego zagospodarowania w celu realizacji różnych form rekreacji [Pieńkos 2000]. Każdy z tych elementów odznacza się określoną pojemnością, np. punkty wypoczynkowe i widokowe ok. 4-6 osób, 1 km ścieżki 40-50 osób [Pieńkos 2000]. Zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne badanej części Parku ustalono na podstawie planów ochrony, broszur oraz mapy BPK. Pojemność tego zagospodarowania porównano z oszacowaną na podstawie planów ochrony BPK presją ruchu turystyczno-rekreacyjnego z wyłączeniem osób preferujących zbiór grzybów i owoców runa leśnego.

Wyniki badań

PRZYDATNOŚĆ REKREACYJNA SZATY ROŚLINNEJ. Ocena przydatności leśnej szaty roślinnej, dokonana przy wykorzystaniu metody waloryzacji rekreacyjnej terenów leśnych, opracowanej przez IBL, wskazuje, że udziały powierzchni drzewostanów o poszczególnych stopniach przydatności są zbliżone (tab. 3). Drzewostany o bardzo dużej przydatności zajmują 15,52% powierzchni lasów państwowych w badanej części BPK, drzewostany o dużej przydatności 22,75%, o średniej przydatności 18,76%, o małej przydatności 22,67%, a drzewostany nieprzydatne 20,30%. Jednocześnie występuje mozaikowość przestrzennego rozmieszczenia oddziałów leśnych o poszczególnych stopniach przydatności rekreacyjnej szaty roślinnej, co implikowało trudności w wyznaczeniu większych obszarów leśnych z przydatną do rekreacji szatą roślinną. W celu wyraźniejszego przedstawienia przydatności poszczególnych kompleksów leśnych na mapie drzewostany o bardzo dużej, dużej i średniej przydatności połączono w grupę A, a drzewostany

Tabela 3.

Struktura powierzchniowa stopni przydatności rekreacyjnej szaty roślinnej według nadleśnictw [Kikulski 2001, zmienione]

Areal structure of vegetation cover in terms of recreational usefulness by Forest Districts [Kikulski 2001, modified]

Nadleśnictwo	Powierzchnie wg stopni przydatności [ha]					Razem [ha]
	Grupa A			Grupa B		
	4	3	2	1	0	
Skiernewice	499,55	313,81	360,32	421,43	136,32	1731,43
Radziwiłłów	547,27	1198,25	1079,00	1254,04	1221,06	5299,62
Grójec	167,76	268,38	28,66	98,77	230,93	794,50
Razem	1214,58	1780,44	1467,98	1774,24	1588,31	7825,55
		4463,00		3362,55		7825,55
%	15,52	22,75	18,76	22,67	20,30	100,00
		57,03		42,97		

o małej przydatności i nieprzydatne połączono w grupę B, co przestrzennie zostało zobrazowane na rycinie 1. Po połączeniu uzyskano powierzchnią przewagę drzewostanów przydatnych rekreacyjnie (grupa A – 57,03%) nad drzewostanami o bardzo ograniczonej przydatności (grupa B – 42,97 %) (tab. 3). Przestrzenne rozmieszczenie powierzchni leśnych, należących do grup przydatności A i B wskazuje, że tereny leśne o wyższej naturalnej chłonności rekreacyjnej (grupa A) znajdują się głównie w zachodniej i północnej części Puszczy Bolimowskiej, w okolicach Bud Grabskich oraz na południe od tej miejscowości. Korzystne jest, że drzewostany te otaczają większość ośrodków wypoczynkowych, znajdujących się w badanej części BPK i stanowiących źródło presji ruchu turystyczno-rekreacyjnego na tereny leśne.

Ocena możliwości realizacji formy rekreacji, jaką jest zbieractwo płodów runa leśnego, wymaga uwzględnienia naturalnej chłonności rekreacyjnej lasów, która nie może zostać przekroczona. Chłonność ta dla lasów opracowanej części BPK wynosi ok. 14 900 osobogodz./doba. Zakładając, że na zbiór płodów runa leśnego przeznaczają się ok. 4 godz. wyliczono, iż w lasach państwowych w badanej części Parku może przebywać w danym dniu, w formie rozproszonej, ok. 3700 osób (14 900 osobogodz./doba)/(4 godz./doba). Dzienna presja ruchu turystyczno-rekreacyjnego na badanym terenie szacowana jest na ok. 9000 osób [Murawska, Śmieszek 1996]. Jak wykazały badania Janeczko [2002], przeprowadzone w lasach znajdujących się w sąsiedztwie aglomeracji warszawskiej, spośród różnych form rekreacji 17% respondentów preferuje zbiór grzybów i owoców. Natomiast badania przeprowadzone przez IBL w lasach podmiejskich, położonych wokół Łodzi wskazują, że realizacja tej formy rekreacji jest celem wizyty w lesie ponad 11% ankietowanych [Głos i in. 2004]. Biorąc pod uwagę uśredniony wskaźnik preferencji, wynoszący 14% oszacowano, że presja osób preferujących grzybobranie, czy też zbiór innych płodów runa leśnego, w lasach opracowywanej części BPK wynosi 1200-1300 osób. Jest ona zdecydowanie mniejsza od dopuszczalnej liczby osób, mogących danego dnia przebywać w lasach BPK w formie rozproszonej.

DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA. Analiza wpływu udostępnienia komunikacyjnego na przydatność turystyczno-rekreacyjną Parku wskazuje, że dojazd na jego tereny z aglomeracji warszawskiej i łódzkiej oraz okolicznych miejscowości jest możliwy koleją na linii Łódź – Skierniewice – Warszawa oraz drogami krajowymi (ryc. 1): nr 8 (Warszawa – Katowice), nr 70 (Łowicz – Huta Zawadzka), nr 705 (Sochaczew – Skierniewice), nr 707 (Skierniewice – Rawa Mazowiecka), nr 719 (Skierniewice – Grodzisk Mazowiecki) i nr 706 (Łódź – Skierniewice). Przez lasy państwowe, znajdujące się w opracowywanej części BPK biegną drogi o nawierzchni asfaltowej (drogi krajowe i gminne) o łącznej długości ok. 30,00 km (44% dróg) oraz drogi leśne gruntowe, dopuszczone do ruchu samochodowego, o łącznej długości ok. 38 km (56% dróg). Tym samym gęstość sieci dróg asfaltowych na terenie obiektu badań wynosi ok. 0,38 km/km², a gęstość sieci dróg gruntowych 0,49 km/km². Sumaryczna gęstość sieci dróg wynosi zatem 0,87 km/km², co znacznie przewyższa założony w metodyce pracy minimalny wskaźnik 0,25 km/km². Wskazuje to na bardzo dobre udostępnienie obiektu badań siecią drogową. Uwzględniając ponadto przestrzenne rozmieszczenie dróg, przedstawione na rycinie 1, należy zwrócić uwagę na brak kompleksów leśnych nie udostępnionych siecią drogową. W badanej części BPK zlokalizowanych jest 7 parkingów (ryc. 1). Według Kwiatkowskiej [1996] wiele parkingów wcześniej zorganizowanych zostało zlikwidowanych ze względów bezpieczeństwa pożarowego. Parkingi na terenie obiektu badań w dużej części są nieurządzone i wymagają modernizacji. Jednocześnie należy wskazać, że obecnie istnieje potrzeba uzupełnienia sieci parkingów, mając na uwadze rozmieszczenie terenów leśnych o przydatnej rekreacyjnie szacie roślinnej.

ZAGOSPODAROWANIE TURYSTYCZNO-REKREACYJNE. Analizując wpływ zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego na ocenę przydatności rekreacyjnej wybranych obszarów BPK należy uwzględnić, że presja ruchu rekreacyjnego w BPK ma charakter wyraźnie sezonowy – letni, głównie jako weekendowy wypoczynek rodzinny w formie spacerów, wędrowek oraz jazdy rowerem [Murawska, Śmieszek 1996]. Realizację wspomnianych preferencji w zakresie formy spędzania wolnego czasu, jak również ukierunkowanie ruchu turystyczno-rekreacyjnego zapewniają, jednakże w niewystarczającym stopniu, elementy turystyczno-rekreacyjnego zagospodarowania, zestawione w tabeli 4. Ich pojemność bowiem, wynosząca ok. 3900 osób jest mniejsza od presji ruchu turystyczno-rekreacyjnego, która wyłączając zbieraczy płodów runa leśnego wynosi 7700-7800 osób.

Przedstawione na rycinie 1 przestrzenne rozmieszczenie elementów turystyczno-rekreacyjnego zagospodarowania (szlaki i ścieżki) wskazuje, że terenem najbardziej zagospodarowanym jest dolina rzeki Rawki, co związane jest przede wszystkim z wyznaczeniem na tym terenie ścieżek przyrodniczych. Jednocześnie elementy zagospodarowania rozmieszczone są w dużej swojej części wśród drzewostanów o dużej chłonności rekreacyjnej. Jednakże istnieją również tereny o dużej odporności na presję ruchu turystyczno-rekreacyjnego, jak np. Puszcza Bolimowska, które nie są zagospodarowane.

Podsumowanie

Syntetyczne ujęcie uzyskanych wyników, określające przydatność obiektu badań do turystyki i rekreacji, warunkowaną szatą roślinną, dostępnością komunikacyjną oraz zagospodarowaniem, pozwala na wyodrębnienie większych obszarów leśnych, należących do jednego z czterech typów przydatności turystyczno-rekreacyjnej (ryc. 2):

Typ I – obszary leśne z przewagą szaty roślinnej przydatnej do rekreacji, udostępnione komunikacyjnie, z elementami zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego. Położone są one wzdłuż rzeki Rawki w okolicach miejscowości Budy Grabskie. Tereny te zajmują ok. 25% powierzchni badanych lasów BPK i stanowią lokalizację zdecydowanej większości elementów turystyczno-rekreacyjnego zagospodarowania.

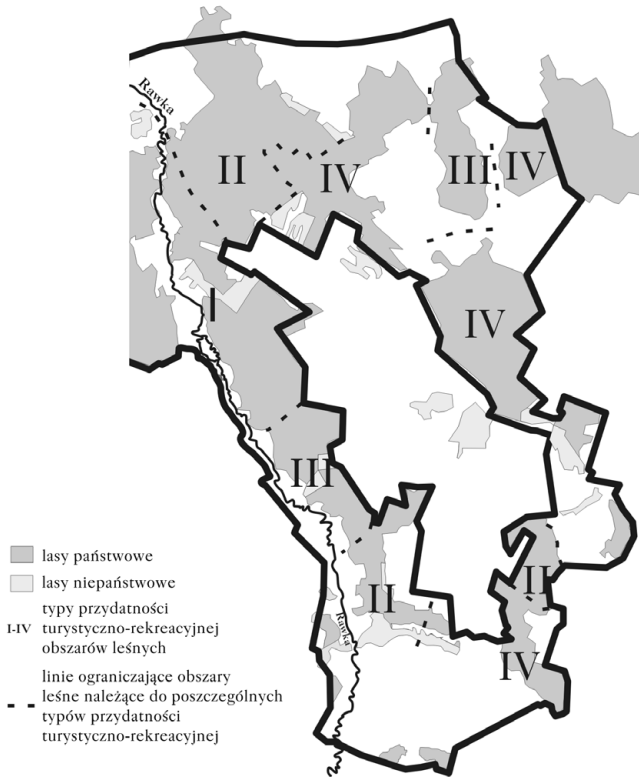
Typ II – obszary leśne z przewagą szaty roślinnej przydatnej do rekreacji, udostępnione komunikacyjnie, bez elementów zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego. Znajdują się one w zachodniej i północnej części Puszczy Bolimowskiej, a ponadto można wyodrębnić je w połu-

Tabela 4.

Pojemność elementów zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego w badanej części BPK [Kikulski 2001, zmienne]

Capacity of tourism-recreational infrastructure elements under researched part of the Bolimowski Landscape Park [Kikulski 2001, modified]

Grupy elementów zagospodarowania	Rodzaje elementów zagospodarowania	Łączna pojemność
Elementy liniowe	2 szlaki turystyczne o łącznej długości ok. 20 km – pojemność ok. 1000 osób	ok. 3840 osób
	7 wyznaczonych ścieżek przyrodniczych o łącznej długości ok. 56 km – pojemność ok. 2800	
	5 opracowanych ścieżek dydaktycznych o łącznej długości ok. 32 km – pojemność ok. 40 osób	
	8 punktów widokowych – pojemność ok. 40 osób	
Elementy punktowe		ok. 40 osób
Razem		ok. 3880 osób

Ryc. 2.

Przestrzenne rozmieszczenie obszarów leśnych, należących do poszczególnych typów przydatności turystyczno-rekreacyjnej

Spatial distribution of forest areas classified to particular tourism-recreational usefulness types

dniowej części obiektu badań. W sumie obszary te zajmują ok. 30% powierzchni badanych lasów BPK i z uwagi na dużą odporność szaty roślinnej na presję ruchu turystyczno-rekreacyjnego, jak również dobrą dostępność komunikacyjną, powinny być przewidziane do zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego. Pozwoliłoby to na uzyskanie wystarczającej, w odniesieniu do presji ruchu turystyczno-rekreacyjnego, pojemności rekreacyjnej w omawianej części BPK.

Typ III – obszary leśne z przewagą szaty roślinnej o ograniczonej przydatności do rekreacji, udostępnione komunikacyjnie, z elementami zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego. W tym typie przydatności można wyodrębnić kompleks leśny położony na wschód od Puszczy Bolimowskiej oraz obszar leśny zlokalizowany na południe od lasów należących do typu przydatności I. Tereny te w sumie zajmują ok. 15% powierzchni badanych lasów BPK. Z uwagi na ograniczoną odporność szaty roślinnej na presję ruchu turystyczno-rekreacyjnego wskazane byłoby eliminowanie istniejących na tych obszarach elementów zagospodarowania z pominięciem obiektów o znaczeniu edukacyjnym (ścieżki przyrodnicze).

Typ IV – obszary leśne z przewagą szaty roślinnej o ograniczonej przydatności do rekreacji, udostępnione komunikacyjnie, bez elementów zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego. Zaliczyć można tutaj przede wszystkim wschodnią część Puszczy Bolimowskiej, zachodnią część kompleksu leśnego leżącego w okolicach Żyrardowa oraz Puszczy Mariańską. Tereny należące do tego typu przydatności zajmują ok. 30% ocenianych lasów BPK.

Wnioski

- ✦ Zaproponowana metoda oceny przydatności terenów leśnych do turystyki i rekreacji uwzględnia analizę poszczególnych czynników i ich późniejszą syntezę, w wyniku której można wyodrębnić większe obszary leśne, należące do danego typu przydatności turystyczno-rekreacyjnej.
- ✦ W obiekcie badań wyróżniono cztery typy przydatności lasów do turystyki i rekreacji. W zależności od specyfiki wybranego obiektu badań wariantów tych może być mniej lub więcej – maksymalnie osiem, gdyż oprócz czterech wariantów, wymienionych w syntezie wyników badań, mogą wystąpić jeszcze cztery warianty, odznaczające się brakiem udostępnienia komunikacyjnego.
- ✦ Udziały powierzchniowe obszarów leśnych, należących do poszczególnych stopni przydatności rekreacyjnej szaty roślinnej (4, 3, 2, 1, 0), określone metodą IBL, są zbliżone. Problemem było wyznaczenie większych obszarów leśnych przydatnych do rekreacji pod względem szaty roślinnej i obszarów o ograniczonej przydatności. Rozwiązaniem zaistniałego problemu było połączenie poszczególnych stopni w grupy przydatności A i B.
- ✦ Synteza wyników wykazała, że obszary leśne o przydatnej rekreacyjnie szacie roślinnej, udostępnione komunikacyjnie i zagospodarowane zgodnie z potrzebami turystyczno-rekreacyjnymi (typ przydatności I) zajmują ok. 25% powierzchni obiektu badań. Jednakże obszary te z uwagi na wysoki stopień zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego odznaczają się dużą pojemnością turystyczno-rekreacyjną.
- ✦ W celu ograniczenia nieukierunkowanej przestrzennej penetracji drzewostanów przez turystów i rekreantów, a tym samym ochrony terenów leśnych przed degradacją, należy zwiększyć pojemność turystyczno-rekreacyjną badanej części BPK przez wyznaczenie kolejnych elementów zagospodarowania, które umożliwią realizację różnych rodzajów turystyki i form rekreacji. Uzupełnienie zagospodarowania powinno być realizowane na obszarach leśnych o przydatnej rekreacyjnie szacie roślinnej, udostępnionych komunikacyjnie i niezagospodarowanych turystyczno-rekreacyjnie (typ przydatności II).
- ✦ Tereny mogące pełnić funkcję turystyczno-rekreacyjną (typ I i typ II) zajmowałyby łącznie ok. 55% powierzchni badanych obszarów leśnych BPK. Ograniczenie powierzchni leśnej przeznaczonej do pełnienia wspomnianej funkcji byłoby korzystne m.in. ze względów ochrony flory i fauny leśnej, jak również prowadzenia gospodarki leśnej.
- ✦ Przy wyznaczaniu rozmieszczenia docelowego zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego należy mieć na uwadze zmienność przestrzenną przydatności rekreacyjnej szaty roślinnej, gdyż aktualnie wykazana duża przydatność niektórych najstarszych drzewostanów na przestrzeni najbliższych lat zmniejszy się (drzewostany przewidziane do wycięcia należy wykluczyć z zagospodarowania). Natomiast przydatność drzewostanów młodszych klas wieku z upływem czasu będzie rosła. Część tych terenów należy uwzględnić w planowaniu zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego. Wymienione uwarunkowania, dotyczące zmienności przydatności szaty roślinnej mają szczególne znaczenie w przypadku siedlisk borowych świeżych, których udział w lasach opracowanej części BPK jest znaczny (Bśw i BMśw zajmują łącznie prawie 70% powierzchni obiektu badań).

Literatura

- Baranowska-Janota M., Korzeniak G. 1991. Zasady turystycznego użytkowania i ochrony parków krajobrazowych. Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej. Kraków.
- Gołos P., Zaperty E., Kaliszewski A., Laskowska K., Geszprych M., Hildebrand R. 2004. Gospodarka leśna na terenach zurbanizowanych. Etap I. Instytut Badawczy Leśnictwa. Warszawa.

- Janecko E. 2002. Środowiskowe i społeczne uwarunkowania rekreacyjnej funkcji lasów Mazowieckiego Parku Krajobrazowego. Praca doktorska. SGGW Warszawa.
- Kikulski J. 2001. Zagospodarowanie turystyczne wybranych obszarów Bolimowskiego Parku Krajobrazowego. Praca magisterska. SGGW Warszawa.
- Łonkiewicz B., Gluch G. 1991. Wytyczne rekreacyjnego zagospodarowania lasów. Instytut Badawczy Leśnictwa. Warszawa.
- Murawska E. 1996. BPK. Użytkowanie powierzchni. Stosunki własnościowe. Charakterystyka, stan, zmiany, przekształcenia. Urząd Wojewódzki w Skierniewicach. Warszawa.
- Murawska E., Śmieszek E. 1996. BPK. Plan ochrony Bolimowskiego Parku Krajobrazowego. Gospodarka przestrzenna. Turystyka. Charakterystyka stanu i zachodzących zmian. Urząd Wojewódzki w Skierniewicach. Warszawa.
- Pieńkos K. 2000. Plany i projekty zagospodarowania lasów dla potrzeb turystyki i rekreacji. Problemy turystyki i rekreacji w lasach Polski. Krajowa konferencja naukowa. Polskie Towarzystwo Leśne, Akademia Wychowania Fizycznego. Warszawa.
- Ważyński B. 1997. Urządzanie i zagospodarowanie lasu dla potrzeb turystyki i rekreacji. Akademia Rolnicza w Poznaniu.
- Mapa turystyczno-krajoznawcza Bolimowskiego Parku Krajobrazowego 1996. Warszawa.
- Szczegółowe opisy taksacyjne drzewostanów nadleśnictw: Skierniewice (1993), Radziwiłłów (1997) i Grójec (1994).

SUMMARY

The usefulness of selected forest areas of the Bolimowski Landscape Park for tourism and recreational needs

The study includes an evaluation of usefulness of state forests situated in northern-eastern and southern part of the Bolimowski Landscape Park for tourism and recreational needs. The study took into consideration an analysis of three factors determining the opportunities for tourism and recreation in the subject area, including forest vegetation cover (its resistance to the recreational-tourist pressure), availability of traffic routes, as well as recreational-tourist infrastructure. Then, a synthesis of the research results was carried out consisting in the identification of forest areas of the Park under study classified into one of the following tourism-recreational usefulness types:

Type I – forest areas with dominant vegetation cover useful for recreation, with access to traffic routes, including tourism-recreational infrastructure elements.

Type II – forest areas with dominant vegetation cover useful for recreation, with access to traffic routes, without tourism-recreational infrastructure elements.

Type III – forest areas with dominant vegetation cover of limited usefulness for recreation, with access to traffic routes, including tourism-recreational infrastructure elements.

Type IV – forest areas with dominant vegetation cover of limited usefulness for recreation, with access to traffic routes, without tourism-recreational infrastructure elements.

Areas most useful for tourism and recreational need (Type I) cover about 25% of the object of study. On the other hand, areas classified into usefulness Type II account for about 30% of the object of study. Due to the high resistance of their vegetation cover to the recreational-tourist pressure and good access to traffic routes, they should be foreseen for tourism and recreational management. Areas that can play a tourist-recreational function in the future (Type I and Type II) would cover a total area of 55% of the object of study. Limiting the forest area designed for this function would be beneficial on account of, among others, forest fauna and flora protection and forest management.